

Den aftagende Dødelighed.

Adolph Jensen.

http://img.kb.dk/tidsskriftdk/pdf/nto/nto_3rk-PDF/nto_3rk_0016_91340.pdf

pdf genereret den : 24-1-2006

Den aftagende Dødelighed.

Af

Adolph Jensen.

Ved Begyndelsen af det 19. Aarhundrede havde Europa en Befolkning af henimod 190 Millioner, ved Overgangen til det 20. Aarhundrede var Tallet 400 Mill.; det gennemsnitlige Folketal var omtrent 270 Millioner. Det aarlige Antal Dødsfald kender man ret nøje for den sidste Halvdel af Aarhundredet, og for en Del Lande række Oplysningerne saa langt tilbage, at man har tilstrækkelig Støtte for en omtrentlig Beregning af Aarhundredets gennemsnitlige Dødelighed. Antallet af Dødsfald i Europa fra Aar 1801 til Aar 1900 er anslaaet til godt og vel 800 Millioner, altsaa gennemsnitlig 8 Mill. aarlig eller 30 Promille af den gennemsnitlige Folkemængde.*)

I og for sig lærer dette Tal os ikke meget. Det er et Regne-Resultat, som har grumme lidt med Virkeligheden at gøre, for saa vidt som det er fremgaaet af Dødelighedskvotienter, der paa den ene Side overstige Gennemsnittet med en Tredjedel eller mere (Rusland

---

*) G. Sundbärg. Aperçus statistiques internationaux. 10me année. Stockholm 1906.

Den aftagende Dødelighed.

Af

Adolph Jensen.

Ved Begyndelsen af det 19. Aarhundrede havde Europa en Befolkning af henimod 190 Millioner, ved Overgangen til det 20. Aarhundrede var Tallet 400 Mill.; det gennemsnitlige Folketal var omtrent 270 Millioner. Det aarlige Antal Dødsfald kender man ret nøje for den sidste Halvdel af Aarhundredet, og for en Del Lande række Oplysningerne saa langt tilbage, at man har tilstrækkelig Støtte for en omtrentlig Beregning af Aarhundredets gennemsnitlige Dødelighed. Antallet af Dødsfald i Europa fra Aar 1801 til Aar 1900 er anslaaet til godt og vel 800 Millioner, altsaa gennemsnitlig 8 Mill. aarlig eller 30 Promille af den gennemsnitlige Folkemængde.*)

I og for sig lærer dette Tal os ikke meget. Det er et Regne-Resultat, som har grumme lidt med Virkeligheden at gøre, for saa vidt som det er fremgaaet af Dødelighedskvotienter, der paa den ene Side overstige Gennemsnittet med en Tredjedel eller mere (Rusland

---

*) G. Sundbärg. Aperçus statistiques internationaux. 10me année. Stockholm 1906.

for halvhundrede Aar siden), paa den anden Side naa ned til Halvdelen af de 30 Promille (Skandinavien i vore Dage. Men som Hjælpemiddel ved en Vurdering af Dødelighedens Aftagen i den sidste Menneskealder er det praktisk at fastslaa dette, at det evropæiske Folkesamfund gennem hundrede Aar har levet under saadanne kulturelle og hygiejniske Forhold, at Døden i aarligt Gennemsnit ramte 30 af hvert Tusinde Levende.

Det synes som om Europas Dødelighed — bortset fra de ganske vist meget betydelige Svingninger fra Aar til Aar — som Helhed holdt sig noget over de 30 Promille i første Halvdel af det 19. Aarhundrede. Nogen Nedgang spores vel i Halvtredserne og Tredserne, men den afgørende Vending kom først saa sent som for godt tre Decennier siden. Endnu for første Halvdel af Halvfjerdsenerne beregnes Gennemsnitsdødeligheden til 30.7 Promille, men allerede i det følgende Femaar er den gaaet ned til 28.7, og nu fortsættes den nedadgaaende Bevægelse, først langsomt og vaklende, men fra Midten af Halvfemserne stærkt og sikkert, saaledes som det vil ses af nedenstaaende Oversigt, hvor Tallene i 2den Kolonne angive Dødelighedens Nedgang, beregnet procentvis i Forhold til Dødelighedskvotienten i det først anførte Femaar (1871—75).

Hele Europa.	Gennemsnitligt aarligt Antal Døde pr. 000 Indb.	Lavere end 1871—75
1871—75.....	30.7	—
1876—80.....	28.7	6 %
1881—85.....	27.9	9 —
1886—90.....	27.0	12 —
1891—95.....	27.1	12 —
1896—1900.....	24.8	19 —
1901—05.....	23.6	23 —
		19*

I 1905, det sidste Aar for hvilket der foreligger tilstrækkelig fuldstændige Oplysninger, var Dødeligheden gennemgaaende betydelig lavere end de nærmest forudgaaende, for Europa som Helhed næppe over 22.6 Promille.

For Danmarks Vedkommende ligger det 19. Aarhundredes gennemsnitlige Dødelighed henved en Tredjedel lavere end Europas, omtrent ved 20 $\frac{1}{2}$ Promille. I det første Tiaar efter 1800 døde der i Danmark 24 for hvert Tusinde; derefter falder Dødeligheden ret stærkt, idet den dog svinger betydeligt fra Aar til Aar og navnlig i Tiden omkring 1830 paa Grund af de hæftige Koldfeber-Epidemier naar op til samme Højde som ved Aarhundredets Begyndelse. Men, som for Europa som Helhed, saaledes ogsaa for vort eget Land: den afgørende store Vending indtræder først i sidste Tredjedel af det 19. Aarhundrede. Fra 1870 gaar Danmarks normale Dødelighed ned under de 20 Promille, en Grænse, som den kun i enkelte Undtagelsesaar atter overskrider, medens Tendensen iøvrigt er nedadgaaende, saaledes som det ses af nedenstaaende Forholdstal:

Gennemsnitligt aarligt Antal Døde i Danmark
pr. 1000 Indbyggere:

1801 - 09.....	24.0	1871 - 75.....	19.5
1810 - 19.....	22.1	1876 - 80.....	19.4
1820 - 29.....	21.4	1881 - 85.....	18.5
1830 - 39.....	23.6	1886 - 90.....	18.7
1840 - 49.....	20.6	1891 - 95.....	18.5
1850 - 59.....	20.5	1896 - 1900....	16.4
1860 - 69.....	20.0	1901 - 05.....	14.8

Indenfor det sidste Femaar har Nedgangen yderligere fortsat sig, idet Kvotienterne vare: 15.8 p. m. i

1901, 14.6 i 1902, 14.7 i 1903 og 14.1 i 1904; efter en midlertidig Stigning til 15.0 i 1905 synker Dødeligheden i 1906 til 13.5 Promille — vistnok det laveste Punkt, man nogensinde har iagttaget indenfor noget helt Stats-omraade i Europa.*)

Samtidig med Nedgangen i Dødeligheden efter Tiden omkring 1870 indtræder den Forandring, at de store Spring fra Aar til Aar ophøre; de enkelte Aars Dødelighedskvotienter koncentrere sig mere og mere om bestemte Normal-Tal. Dette Træk, der iøvrigt ikke er ejendommeligt for Dødeligheden alene, men ogsaa gælder Giftermaals- og Fødselshyppigheden (ja vel snart sagt alle Menneske- og Samfundslivets Ytrings-former), træder klart for Dagen gennem følgende Eksempel, hentet fra Danmarks Dødelighedsstatistik.**)

Hvis man deler Tidsrummet 1800—1900 i tre Af-snit med Delingslinier ved Aarene 1840 og 1870, faas de i omstaaende Oversigts første Kolonne angivne gennemsnitlige Dødelighedskvotienter. Tager man dernæst for hvert enkelt Aar indenfor de tre Perioder Differenserne mellem de her beregnede Gennemsnitstal (Periodernes Normaltal) og Aarets Dødelighedskvotient og heraf beregner Størrelsen af de gennemsnitlige Af-vigelser fra Normaltallene, finder man følgende:

---

*) Norges Dødelighed er for Aaret 1902 beregnet til 13.8 Promille, og for 1906 til 13.7; i øvrigt har jeg kun i australske og amerikanske Lande, hvor en stærk Indvandring fremkalder en særlig gunstig Aldersfordeling af Befolkningen, fundet Dødelighedskvotienter under 14.

***) »Befolkningsforholdene i Danmark i det 19. Aarhundrede«, Udg. af Statens Statistiske Bureau. (Statistisk Tabelværk, 5. Række, Litra A, Nr. 5). S. 84.

	Perioderne		
	1800—40	1840—70	1870—1900
Gennemsnitligt aarligt Antal Døde pr. 1000 Indb. (Normaltallet)...	22.49	20.34	18.56
Gennemsnitlig aarlig Afvigelse fra Periodens Normaltal.....	1.87	1.53	0.86
Gennemsnits-Afvigelsen udgjorde i Procent af Normaltallet.....	8.2	7.5	4.6

Vi skulle nu lidt nøjere undersøge Dødeligheden i de forskellige europæiske Lande og de Forandringer, den er undergaaet siden 1870. Som Udgangspunkt tage vi omstaaende Tabel over hvert enkelt Lands summariske Dødelighedskvotienter i de 7 Femaarsperioder fra 1871 til 1905. Materialet til denne Tabel saa vel som til flere af de følgende er taget fra det andetsteds i nærværende Hefte omtalte Værk af Lucien March*), idet det dog paa adskillige Punkter har været nødvendigt at fuldstændiggøre Oplysningerne for de seneste Aar ved Hjælp af de forskellige Landes officielle Statistik. (Se Tabellen S. 295).

Tabellen viser den meget betydelige Forskel mellem de enkelte Landes Dødelighed. Baade i det første og i det sidste Femaar af Perioden staar Rusland med den højeste og Norge med den laveste Dødelighedskvotient, og Tallet er nu som før dobbelt saa højt for Rusland som for Norge. Dersom maa ordner Landene efter Dødelighedskvotientens Størrelse, bliver Rækkefølgen omtrent den samme nu som for en Menneskealder siden, uagtet det absolute Fald i Dødeligheden gennemgaaende er større for Lande med høj Dødelighed end

*) »Statistique internationale du mouvement de la population d'après les registres d'état civil«. Statistique générale de la France. (Citeres i det følgende som »Statistique internationale«).

	Gennemsnitligt aarligt Antal Døde pr. 1000 Indbyggere						
	1871—75	1876—80	1881—85	1886—90	1891—95	1896—1900	1901—05
Danmark	19.5	19.4	18.5	18.7	18.5	16.4	14.8
Norge	17.5	16.6	17.2	17.0	16.8	15.7	14.4
Sverrig	18.8	18.3	17.5	16.4	16.6	16.1	15.4
Finland	21.7	22.7	22.2	20.0	20.5	19.0	16.6
Rusland	36.8	35.1	35.6	33.7	35.7	31.8	29.9
Tyskland	28.2	26.1	25.7	24.4	23.3	21.3	19.9
Preussen	27.7	25.4	25.4	24.0	22.8	21.0	19.6
Bayern	31.0	29.0	28.0	28.0	26.5	24.2	22.8
Württemberg	31.0	29.8	26.7	24.4	24.8	22.0	20.8
Baden	29.1	27.0	24.0	23.2	23.0	21.2	20.4
Sachsen	29.7	28.6	28.8	27.2	25.3	22.7	20.0
Schweiz	23.8	23.1	21.3	20.4	19.9	18.2	17.7
Nederlandene	25.5	22.0	21.4	20.5	19.6	17.2	16.1
Belgien	23.4	21.8	20.7	20.3	20.3	18.1	17.0
England-Wales	22.0	20.8	19.4	18.9	18.7	17.1	16.0
Skotland	22.7	20.6	19.6	18.8	19.0	18.0	16.9
Irland	17.8	18.8	18.0	17.9	18.4	18.0	17.6
Frankrig	25.0	22.4	22.2	22.0	22.3	20.7	19.5
Portugal	—	—	—	22.6	21.4	21.3	20.0
Spanien	—	—	31.5	31.3	30.8	29.2	26.1
Italien	30.5	29.5	27.2	27.0	25.4	22.9	21.8
Østerrig	32.6	30.5	30.2	28.8	27.8	25.4	24.1
Ungarn	—	36.6	33.0	32.0	31.9	27.9	26.2
Serbien	33.0	35.3	24.7	26.3	29.0	25.0	22.5
Rumænien	31.3	31.3	26.3	28.7	31.0	27.4	25.6
Bulgarien	—	—	—	—	28.0	24.1	26.0

for Lande lav Dødelighed. I Rusland, Serbien, Østerrig, Bayern og Württemberg, hvor Dødelighedskvotienten i første Halvdel af Halvfjerdserne var 32 Promille eller derover, er den nu (1901—05) fra 7 til 11 Promille lavere. I de skandinaviske Lande, hvor Kvotienten allerede for en Menneskealder siden var under 20 Promille, er den nu kun 3—5 Promille lavere. Dette er jo ganske naturligt: jo mere man strammer et elastisk Baand, des stærkere Modstand gør det mod yderligere Stramning, jo lavere Dødeligheden i et Land er, des

større Vanskelighed er der for en yderligere Nedgang. Den almindelige Nedgang i Dødeligheden har altsaa til en vis Grad en egaliserende Tendens; Forskellen mellem Landene med høj og med lav Dødelighed er mindre nu end før.

Betragter man nærmere Rækkerne af Dødeligheds-kvotienter for de enkelte Lande, finder man mange Uregelmæssigheder og Spring i Tallene. Bevægelsen har ikke været lige stærk og lige regelmæssig overalt; men i det store og hele beherskes Tallene af den samme Tendens, og for de aller fleste Landes Vedkommende finder man det samme Træk, som foran er paavist for Europa som Helhed, at den stærkeste Nedgang i Dødeligheden falder i Tiden efter Midten af Halvfemserne. Dette fremgaar klart af omstaaende Tabel (Side 297). De forskellige Landes Dødeligheds-kvotienter i Femaaret 1871—75 er sat lig 100, og i Forhold hertil er hvert af de følgende Femaars Kvotienter beregnede. Tallene i Tabellen angive Differensen, eller med andre Ord Dødelighedens procentvise Fald (eller Stigning) i Forhold til Femaaret 1871—75.

Den forholdsvis største Nedgang viser Dødeligheden i Nederlandene og Württemberg, hvor Kvotienten for 1901—05 var over en Tredjedel lavere end for 1871—75. I Sachsen og Serbien er Dødeligheden faldet omtrent en Tredjedel, i Baden, Preussen, Bayern, Italien, Belgien, England-Wales og Østerrig imellem en Fjerdedel og en Tredjedel, i Schweiz og Skotland en Fjerdedel, i Danmark, Finland og Frankrig mellem en Femtedel og en Fjerdedel, i Rusland, Rumænien, Norge og Sverrig mellem en Sjettedel og en Femtedel. Det

Dødeligheden i hvert Femaar var større (+) eller mindre (÷) end i Femaaret 1871—75:						
	1876—80	1881—85	1886—90	1891—95	1896—1900	1901—05
	%	%	%	%	%	%
Danmark	÷ 1	÷ 5	÷ 4	÷ 5	÷ 16	÷ 24
Norge	÷ 5	÷ 2	÷ 2	÷ 4	÷ 10	÷ 17
Sverrig	0	÷ 4	÷ 10	÷ 9	÷ 12	÷ 16
Finland	÷ 5	÷ 2	÷ 8	÷ 5	÷ 12	÷ 23
Rusland	÷ 4	÷ 3	÷ 8	÷ 3	÷ 14	÷ 19
Tyskland	÷ 7	÷ 9	÷ 13	÷ 17	÷ 24	÷ 29
Preussen	÷ 8	÷ 8	÷ 13	÷ 18	÷ 24	÷ 29
Bayern	÷ 6	÷ 10	÷ 12	÷ 17	÷ 24	÷ 28
Württemberg	÷ 6	÷ 16	÷ 23	÷ 22	÷ 31	÷ 35
Baden	÷ 7	÷ 17	÷ 20	÷ 21	÷ 27	÷ 30
Sachsen	÷ 4	÷ 3	÷ 8	÷ 15	÷ 23	÷ 32
Schweiz	÷ 3	÷ 10	÷ 14	÷ 16	÷ 23	÷ 25
Nederlandene	÷ 10	÷ 16	÷ 20	÷ 23	÷ 32	÷ 37
Belgien	÷ 7	÷ 11	÷ 13	÷ 13	÷ 23	÷ 27
England-Wales	÷ 5	÷ 12	÷ 14	÷ 15	÷ 20	÷ 27
Skotland	÷ 9	÷ 14	÷ 17	÷ 16	÷ 21	÷ 25
Irland	÷ 6	÷ 1	÷ 1	÷ 3	÷ 1	÷ 1
Frankrig	÷ 10	÷ 11	÷ 12	÷ 11	÷ 17	÷ 22
Italien	÷ 3	÷ 11	÷ 11	÷ 17	÷ 25	÷ 28
Østerrig	÷ 6	÷ 7	÷ 12	÷ 15	÷ 22	÷ 26
Serbien	÷ 7	÷ 25	÷ 20	÷ 12	÷ 24	÷ 32
Rumænien	0	÷ 16	÷ 8	÷ 1	÷ 12	÷ 18

eneste Land, hvis Dødelighed nu er omtrent lige saa stor som for en Menneskealder siden, er Irland.

Den summariske Dødelighedskvotient, som vi have betragtet i det foregaaende, kan kun give et ufuldkomment Billede af Dødelighedens Forandringer, og den giver ingen Vejledning med Hensyn til de Aarsager, der ligge bag ved. For at komme Spørgsmaalet lidt nærmere skulle vi nu undersøge Dødelighedstallene

i forskellige Lande og i forskellige Tidsafsnit indenfor de enkelte Aldersklasser af Befolkningen.

Vi begynde med vort eget Land, idet vi særskilt for Mænd og Kvinder og for hver af de 11 Aldersgrupper, der findes anført i omstaaende Tabel (S. 299) sammenligne Dødeligheden i de tre Tiaars-Perioder 1876—85, 1886—95 og 1896—1905. Dødelighedskvotienterne ere beregnede ved at stille det gennemsnitlige aarlige Antal Dødsfald i hver Aldersgruppe i Forhold til Antallet af Personer i Aldersgruppen ved Folketællingerne 1880, 1890 og 1901. *)

Som det ses af Tabellens sidste Kolonne, er den nedadgaaende Dødelighed kommen alle Livets Aldre til Gode, men ikke alle i lige Grad. Stærkest er Nedgangen i Dødeligheden for Børn og ganske unge Mennesker (men dog for de spæde Børn under 1 Aar betydelig mindre end for de nærmest følgende Aldersgrupper). Fra Begyndelsen af den voksne Alder bliver Forskellen mellem Dødeligheden før og nu mindre og mindre for hver Aldersgruppe man skrider frem, ja for Oldingealderen synes Dødeligheden endog at være en Ubetydelighed større nu end før. Tallene for Mænd og Kvinder udtrykke gennemgaaende samme Tendens, kun at Nedgangen i Dødeligheden i Aldersklasserne fra 25—44 Aar var noget stærkere for Kvinder end for Mænd — maaske en Virkning af den nyeste Tids Fremskridt paa Barselplejens Omraade.

Undersøger vi derefter Dødelighedskvotienterne for de forskellige Aldre i fremmede Lande, finder vi i det store og hele samme Træk som for Danmark. Det

---

*) »Statistique internationale«, p. 431 ff.

Danmark.	Gennemsnitligt aarligt Antal Døde pr. 10000 Indb. i hver Aldersklasse			Dødeligheden var større (+) eller mindre (÷) end i Ti-aaret 1876-85	
	1876-85	1886-95	1896-1905	1886-95	1896-1905
Mænd:				%	%
Under 1 Aar	1794	1800	1528	0	÷ 15
1-4 —	202	201	110	0	÷ 45
5-14 —	63	59	31	÷ 6	÷ 50
15-24 —	60	59	43	÷ 1	÷ 28
25-34 —	66	64	53	÷ 3	÷ 19
35-44 —	91	87	79	÷ 4	÷ 13
45-54 —	155	140	131	÷ 10	÷ 15
55-64 —	275	270	248	÷ 2	÷ 10
65-74 —	615	552	554	÷ 10	÷ 10
75-84 —	1297	1354	1258	+ 4	÷ 3
85 Aar og derover	2767	2740	2918	÷ 1	+ 5
Tilsammen...	197	195	163	÷ 1	÷ 17
Kvinder:					
Under 1 Aar	1491	1461	1197	÷ 2	÷ 19
1-4 —	200	196	106	÷ 2	÷ 47
5-14 —	71	67	35	÷ 5	÷ 50
15-24 —	61	56	42	÷ 8	÷ 30
25-34 —	81	68	55	÷ 16	÷ 32
35-44 —	92	87	69	÷ 5	÷ 25
45-54 —	116	110	99	÷ 5	÷ 14
55-64 —	210	213	187	+ 1	÷ 11
65-74 —	506	481	460	÷ 5	÷ 9
75-84 —	1169	1191	1115	+ 2	÷ 4
85 Aar og derover	2499	2464	2633	÷ 2	+ 5
Tilsammen...	184	181	148	÷ 2	÷ 20

vil være for vidtløftigt at paavise dette for samtlige foran nævnte europæiske Stater, og den følgende Tabel (Side 301) omfatter derfor — foruden de tre skandinaviske Lande — kun følgende store Landomraader: Preussen, England-Wales, Frankrig og Italien. De i Tabellen anførte Dødelighedskvotienter for de forskel-

lige Aldersgrupper ere, for at gøre Tallene mere overskuelige. beregnede for Mænd og Kvinder under ét, hvilket i nærværende Sammenhæng er uden nævneværdig Indflydelse paa Resultaterne. Iøvrigt omfatter Tabellen de samme tre Tiaarsperioder som den foran for Danmark anførte Tabel.*)

Dødeligheden blandt Smaabørn under 1 Aar er — ligesom for de øvrige Aldersgrupper — angivet i Forhold til 10000 Levende i Aldersgruppen. Mere rationelt er det her at lægge Antallet af Levendefødte til Grund ved Sammenligningen. Der er imidlertid, naar Talen er om Sammenligninger fra Land til Land, Omstændigheder, der bevirke, at baade den ene og den anden Fremgangsmaade bliver utilfredsstillende. Sagen er, at selve Tallet for Døde under 1 Aar for flere Landes Vedkommende er ret usikkert paa Grund af de forskellige Regler, der er gældende med Hensyn til Registreringen. I England-Wales f. Eks. er Fristen for Anmeldelsen af Levendefødsler meget lang (42 Dage), og Dødfødsler bliver slet ikke registrerede. Dette medfører, at et ikke ringe Antal Børn, der dø kort Tid efter Fødselen, slet ikke blive anmeldte, hverken som fødte eller som døde. I tidligere Tid var den Fejl, der herigennem paaførtes Dødelighedskvotienten for Smaabørn, meget betydelig; saaledes anfører Bertillon (père) i Artiklen »Mortalité« i »Dictionnaire encyclopédique des sciences médicales«, at de meget liberale Regler for Anmeldelsespligten i England reducere den

---

*) For Norge er den sidste Periode dog kun 9 Aar (1896—1904), da Aldersfordelingen af de Døde i 1905 endnu ikke foreligger. Aldersfordelingen af de Døde i Sverrig for Aaret 1905 efter velvillig Meddelelse fra Første-Aktuarie E. Arosenius.

	Gennemsnitligt aarligt Antal Døde (Mænd og Kvinder under ét) pr. 10000 Indbyggere i hver Aldersklasse											
	Under 1 Aar	1—4	5—14	15—24	25—34	35—44	45—54	55—64	65—74	75—84	85 og derov.	Tilsammen
Danmark:												
1876—85..	1645	201	67	61	74	91	135	241	556	1224	2596	190
1886—95..	1633	198	63	58	66	87	125	241	514	1261	2566	186
1896—1905	1364	108	33	43	54	74	114	216	504	1177	2737	155
Norge:												
1876—85..	1050	222	56	65	80	86	118	206	381	990	2272	169
1886—95..	1014	202	58	69	81	87	113	194	409	1020	2329	169
1896—1904	1014	117	37	65	75	80	102	179	391	945	2310	150
Sverrig:												
1876—85..	1363	262	71	51	68	85	120	208	505	1200	2609	178
1886—95..	1147	189	52	44	64	80	111	204	451	1144	2545	165
1896—1905	1030	149	43	54	65	74	107	189	434	1085	2655	158
Preussen:												
1876—85..	2881	373	70	58	90	123	181	331	727	1516	2636	253
1886—95..	2604	325	56	51	74	109	159	315	673	1493	2806	234
1896—1905	2352	231	38	45	61	90	147	283	646	1411	2859	203
England-Wales:												
1876—85..	1672	286	47	54	82	120	174	310	643	1399	2988	200
1886—95..	1755	259	37	46	70	111	172	324	662	1399	2800	188
1896—1905	1716	216	31	37	57	94	156	296	612	1301	2685	168
Frankrig:												
1876—85..	2231	290	55	70	98	110	151	275	601	1329	2030	224
1886—95..	2178	268	46	69	86	107	151	287	650	1421	2543	223
1896—1905	1719	169	38	62	78	99	145	268	619	1517	3156	204
Italien:												
1876—85..	2708	631	89	76	92	111	162	300	735	1550	2902	282
1886—95..	2303	551	72	67	81	98	140	272	709	1558	3341	262
1896—1905	1731	392	51	60	74	86	123	249	649	1596	3433	224

beregnete Dødelighedskvotient for Børn under 1 Maa-
ned i Forholdet 100 til 57, altsaa næsten til det halve. *)

*) »Statistique internationale« p. 453.

Nutildags er Fejlen næppe saa stor, og den Omstændighed, at de registrerede Tal for Døde under 1 Aar lige til den aller seneste Tid have været stigende, medens Fødslernes Antal nærmest har stagneret og Tallene for Døde mellem 1 og 5 Aar er gaaet stærkt tilbage, tyder unægtelig paa, at Overtrædelse af Anmeldelsesreglerne nu er sjældnere end før.*) — Ogsaa den forskellige Maade, hvorpaa Grænsen mellem Levendefødte og Dødfødte drages, bevirker, at Dødeligheden blandt spæde Børn er vanskelig at sammenligne fra Land til Land. Her i Danmark betragtes som levendefødt ethvert Foster, der er bragt levende til Verden (d. v. s. har aandet), ligegyldigt paa hvilket Tidspunkt af Svangerskabet det er født; hvis Barnet dør umiddelbart efter Fødselen, registreres det blandt Levendefødte og Døde. I Frankrig og flere andre Lande henregner man derimod blandt Dødfødte ogsaa saadanne levendefødte Børn, som dø inden Udløbet af Anmeldelsesfristen (3 Døgn).

Trods de væsentlige Mangler, der saaledes klæbe ved Dødelighedsstatistikken for de spæde Børns Vedkommende, kan der dog paa Grundlag af de foreliggende Erfaringer med Sikkerhed paavises en almindelig Nedgang i Dødelighedskvotienterne. Hvis vi bortser

*) For de fem Femaarsperioder fra 1881 til 1905 udgjorde de registrerede Tal fra England-Wales i aarligt Gennemsnit:

	Levende- fødte	Døde under 1 Aar	Døde 1—4 Aar
1881—85	893000	124000	76000
1886—90	905000	128000	74000
1891—95	908000	137000	71000
1896—1900	923000	144000	67000
1901—05	939000	129000	59000

fra England-Wales (jfr. foran), finder vi for alle de øvrige i foranstaaende Tabel anførte Lande, at Dødeligheden blandt Børn under 1 Aar i Tiaaret 1896—1905 var lavere end i Tiaaret 1876—85; i Italien var den 36 pCt. lavere, i Sverrig 24, i Frankrig 23, i Preussen 18, i Danmark 17 og i Norge 4 pCt. lavere. Den stærke Nedgang i Italien og den ringe Nedgang i Norge staar naturligvis i Forbindelse med, at det førstnævnte Land har en meget høj, det sidstnævnte en overordentlig lav Børnedødelighed. I 1876—85 var Dødeligheden blandt Børn under 1 Aar henved tre Gange saa stor i Italien som i Norge, i 1896—1905 henved dobbelt saa stor.

Sætter man det gennemsnitlige aarlige Antal Dødsfald blandt Børn under 1 Aar i Forhold til det gennemsnitlige aarlige Antal Fødsler, faas følgende Talrækker:

	Døde under 1 Aar for hver 1000 Levendefødte:					
	1876	1881	1886	1891	1896	1901
	—80	—85	—90	—95	—1900	—05
Danmark.....	139	134	136	139	132	119
Norge.....	101	99	96	98	96	82 *)
Sverrig.....	126	116	105	103	100	91
Preussen.....	205	207	208	204	201	190
Frankrig.....	166	167	166	170	158	139
Italien.....	209	195	195	184	168	167

En saa lav Dødelighed blandt spæde Børn som Norges i det sidst anførte Tidsrum er ikke konstateret i noget andet europæisk Land.

Vende vi os fra de spæde Børn til de to følgende Aldersklasser, 1—4 og 5—14 Aar, finder vi en Nedgang i Dødeligheden, der er ganske forbausende. I

*) Aarene 1901—04.

disse Aldersklasser dør der nutildags i Danmark næppe 4000 Børn aarlig. — samme Antal som for 70—80 Aar siden, da Befolkningen kun var halvt saa stor, og ikke meget over halvt saa mange som for 15 Aar siden. I Sverrig, hvor man har Oplysninger om de Dødes Aldersfordeling helt tilbage til Midten af det 18. Aarhundrede, finder man i Aldersgruppen 1—4 Aar et mindre Antal Dødsfald nu end for halvandet Hundrede Aar siden. Ganske ejendommeligt er Forholdet i Frankrig, hvor den lave Fødselshyppighed i Nutiden i Forbindelse med Nedgangen i Dødeligheden har bragt det absolute Antal Børnedødsfald ned til en Brøkdel af, hvad det var for hundrede Aar siden. I Begyndelsen af det 19. Aarhundrede, da Frankrig havde 27 Mill. Indbyggere, fødtes der aarlig godt 900000 Børn, og der døde aarlig ca. 800000 Mennesker, hvoraf 150000 var Børn mellem 1 og 14 Aar; i Begyndelsen af det 20. Aarhundrede har Frankrig 39 Mill. Indbyggere, der fødes aarlig noget over 800000 Børn, og der dør aarlig henved 800000 Mennesker, hvoraf 60—70000 er Børn mellem 1 og 14 Aar.

Et let Overblik over Nedgangen i de her omhandlede Aldersgruppers Dødelighed i nyeste Tid faar man ved ligesom foran at beregne, hvor mange Procent Dødelighedskvotienterne for 1896—1905 var lavere end Kvotienterne for 1876—85. (Se Oversigten øverst Side 305).

Gaar man dernæst til den voksne Alder, finder man for Grupperne fra 15 til 54 Aar en Nedgang i Dødeligheden, der ganske vist er betydelig, men dog langt mindre end for Børneaaarene. Vi saa foran, at i Danmark var Dødelighedskvotienterne for de paagæld-

Dødeligheden i 1896—1905 var lavere (÷)
end i 1876—85:

	Aldersgruppen 1—4 Aar	Aldersgruppen 5—14 Aar
Danmark	÷ 46 pCt.	÷ 50 pCt.
Norge	÷ 47 —	÷ 33 —
Sverrig	÷ 43 —	÷ 39 —
Preussen	÷ 38 —	÷ 45 —
England-Wales	÷ 24 —	÷ 34 —
Frankrig	÷ 42 —	÷ 30 —
Italien	÷ 38 —	÷ 42 —

ende fire Tiaarsgrupper i 1896—1905 fra 15 til 30 pCt. lavere end i 1876—85. Et lignende Forhold finder man for Preussen, England-Wales og Italien, medens Nedgangen for Frankrigs Vedkommende var en Del mindre, for Norge og Sverrig endog betydelig mindre; Aldersgruppen 15—24 Aar havde i Norge samme Dødelighed i de to Tiaar, der her ere sammenlignede, og i Sverrig var Kvotienten for denne Aldersgruppe endog 6 pCt. højere i 1896—1905 end i 1876—85. Tallene for Norge og Sverrig tyde paa, at den overordentlig lave Børnedødelighed i ikke ringe Grad paavirker Dødeligheden i de yngre voksne Aldersgrupper. Det vil ses af Tabellen S. 301, at ikke noget andet af de der anførte Lande nu har saa høj en Dødelighed i Aldersgruppen 15—24 Aar som Norge, og ogsaa i Sverrig er denne Gruppes Dødelighed forholdsvis høj. Forholdet træder ret klart frem gennem følgende absolute Tal for de sidste 4 Femaar (se øverst Side 306). Det synes — hvad der er ganske naturligt — som om en ikke ringe Del af de ved den lave (og synkende) Børnedødelighed sparede Menneskeliv komme til at belaste Ynglingealderens Dødelighed.

Det gennemsnitlige aarlige Antal Døde i Alderen:		
Norge:	1—14 Aar	15—24 Aar
1886—90	7235	2213
1891—95	6226	2383
1896—1900	4818	2572
1901—04	4190	2544
Sverrig:		
1886—90	14361	4160
1891—95	13610	4269
1896—1900	12051	4769
1901—05	11004	5040

For Aldersgrupperne over 55 Aar er Forskellen mellem Dødeligheden i 1876—85 og 1896—1905 gennemgaaende ret lille; for hvert Alderstrin, man rykker frem, taber Dødelighedens nedadgaaende Tendens væsentlig i Styrke, og for de aller ældste synes Dødeligheden nærmest at være stigende, jfr. nedenstaaende Oversigt:

Dødeligheden i 1896—1905 var højere (+) eller lavere (÷) end i 1876—85:		
	Aldersgruppen 75—84 Aar	Aldersgruppen 85 Aar og derover
Danmark.....	÷ 4 pCt.	+ 5 pCt.
Norge	÷ 5 —	+ 2 —
Sverrig	÷ 6 —	+ 2 —
Preussen	÷ 7 —	÷ 3 —
England-Wales	÷ 7 —	÷ 10 —
Frankrig	+ 15 —	+ 56 —
Italien	+ 3 —	+ 18 —

Den meget stærke Stigning i Dødeligheden for de ældste Aldersgrupper i Frankrig beror paa, at den Periode, der er benyttet som Sammenligningsgrundlag, 1876—85, havde en eksceptionel lav Oldingedødelighed. I Forhold til det foregaaende Tiaar (1866—75) er Dødeligheden 1896—1905 kun steget 3 pCt. for Aldersgruppen

75—84 Aar og 11 pCt. for Gruppen 85 Aar og derover.

Vi have i det foregaaende vist, at Dødeligheden i den nyeste Tid har været nedadgaaende for saa at sige alle Aldersgrupper af de forskellige Landes Befolkninger, alene med Undtagelse af Oldingealderen. Denne Dødelighedens almindelige Nedgang finder et samlet, let overskueligt Udtryk i de summariske Dødelighedskvotienter, der ere anførte i Tabellen foran S. 295. Disse summariske Dødelighedskvotienter give utvivlsomt et fuldt ud rigtigt Billede af den Tendens, der har behersket Dødelighedsforholdene i Europa i den sidste Menneskealder.

Som Maalestok for Bevægelsens Styrke have de summariske Dødelighedskvotienter imidlertid den Mangel, at de intet Hensyn tage til eventuelle Forandringer i Befolkningens Sammensætning efter Køn og Alder; og den samme Mangel gør sig selvfølgelig gældende, hvis man for et og samme Tidsrum vil sammenligne Dødeligheden i to Lande, hvis Befolkninger have en væsentlig forskellig Aldersfordeling. Eller omvendt: hvis de summariske Dødelighedskvotienter for to Lande ere ens, risikerer man at blive ført bag Lyset af denne tilsyneladende Overensstemmelse, hvis man ikke sikrer sig, at ogsaa den relative Fordeling af Aldersgrupper med høj og med lav Dødelighed er ens i de to Lande.

Det er en Selvfølge, at Forskydningerne i Aldersfordelingen inden for hvert Lands Befolkning i Almindelighed foregaaer ret langsomt, og man kan derfor ikke vente, at dette Moment i væsentlig Grad vil influere paa de summariske Dødelighedskvotienter, naar

Talen er om kortere Tidsrum. Større Rolle spiller Aldersfordelingen ved Sammenligninger af Dødeligheden fra Land til Land. Som et stærkt fremtrædende Eksempel kan her peges paa den franske Befolkning, hvis Alderssammensætning paa Grund af den ringe Fødsels-hyppighed er ganske abnorm, jfr. nedenstaaende Tabel, der alene refererer sig til den mandlige Befolkning i Danmark, Preussen og Frankrig:

	Danmark		Preussen		Frankrig	
	1880 pCt.	1901 pCt.	1880 pCt.	1900 pCt.	1881 pCt.	1901 pCt.
0—14 Aar.....	34.8	35.2	36.7	36.3	27.1	26.6
15—34 —	31.2	31.8	32.6	33.4	31.5	32.0
35 Aar og derov.	34.0	33.0	30.7	30.3	41.4	41.4
	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Aldersklasserne mellem 15 og 34 Aar rummer i Almindelighed omkring en Tredjedel af Befolkningen. Saaledes ogsaa i Frankrig. Men af Frankrigs Befolkning er kun lidt over en Fjerdedel under 15 Aar imod normalt godt en Tredjedel. Paa den anden Side er samtlige Aldersklasser fra 35 Aar og op efter stærkere besat i Frankrig end normalt.

I det følgende skal jeg meddele Resultaterne af en Række Beregninger, jeg har foretaget for at eliminere Indflydelsen af Befolkningernes forskellige Sammensætning efter Køn og Alder indenfor det i det foregaaende betragtede Tidsafsnit. Ved disse Beregninger har jeg betjent mig af den af Gustav Sundbärg foreslaaede »Standard population«*):

*) *Aperçus statistiques*, p. 102. — Se endvidere: *Bulletin de l'Institut international de Statistique*, tome XII, 1. livr., p. 89.

Sundbärags Standard-Befolkning:					
	Mænd	Kvinder		Mænd	Kvinder
0—5 Aar.....	639	631	50—55 Aar.....	213	234
5—10 —.....	546	545	55—60 —.....	177	198
10—15 —.....	502	501	60—65 —.....	140	160
15—20 —.....	461	464	65—70 —.....	106	123
20—25 —.....	417	433	70—75 —.....	71	84
25—30 —.....	377	398	75—80 —.....	39	47
30—35 —.....	341	363	80—85 —.....	18	22
35—40 —.....	307	333	85—90 —.....	5	7
40—45 —.....	277	304	90 Aar og dero.	1	2
45—50 —.....	245	269	Tilsammen	4882	5118
				10000	

Den her anførte Fordeling er bragt til Anvendelse paa de samme Aldersgrupper, hvormed der er regnet i de foregaaende Oversigter over Dødeligheden efter Alder: under 1 Aar, 1—4, 5—14 osv., idet der for den første Gruppe er regnet med 142 Dreng og 140 Piger. Resultatet af Beregningerne findes i omstaaende Tabel (Side 310), hvis tre første Kolonner angive de virkelige summariske Dødelighedskvotienter, medens Kolonnerne 5—7 angive, hvor stor den summariske Dødelighed vilde have været, hvis Befolkningens Fordeling efter Køn og Alder i alle de anførte 17 Lande og i alle tre Tiaar havde været ganske ens, nemlig i Overensstemmelse med den foran anførte Standard-Fordeling.

Som det vil ses af 4de og 5te Kolonne i Tabellen, bliver Landenes Rækkefølge med Hensyn til Dødeligheden i det store og hele den samme, hvad enten man ordner dem efter den virkelige Dødelighedskvotient

— Spørgsmaalet om Anvendelse af Standard-Beregninger i Dødelighedsstatistikken er kritisk behandlet af Bortkiewicz i nævnte Bulletin, tome XIV, 2. livr., p. 417 ff.

	Gennemsnitligt aarl. Antal Døde pr. 1000 Indb.			1896—1905 lavere (·)· end 1876—85	Gsnl. aarl. Antal Døde pr. 1000 Indb. under For- udsætning af Stan- dard-Fordeling			1896—1905 lavere (·)· end 1876—85
	1876—85	1886—95	1896—1905*)		1876—85	1886—95	1896—1905*)	
				%				%
Danmark.....	19.0	18.6	15.5	· 18	18.3	17.7	14.5	· 21
Norge.....	16.0	16.0	15.0	· 11	15.3	15.2	13.3	· 13
Sverrig.....	17.0	16.5	15.8	· 12	17.3	15.1	13.8	· 20
Finland.....	22.4	20.2	18.8	· 16	22.5	20.3	18.7	· 17
Preussen.....	25.3	23.4	20.8	· 19	25.0	23.5	20.5	· 21
Bayern.....	29.1	27.1	23.5	· 19	29.4	27.3	23.5	· 20
Württemberg..	28.1	24.7	21.5	· 23	28.2	24.8	21.5	· 24
Baden.....	25.1	23.1	20.8	· 17	26.3	24.0	21.2	· 19
Schweiz.....	22.1	20.5	17.0	· 19	22.0	20.9	18.0	· 21
Nederlandene..	22.5	20.4	16.0	· 25	21.0	19.5	16.2	· 23
Belgien.....	21.1	20.4	17.7	· 17	20.4	20.0	17.4	· 15
England-Wales	20.0	18.8	16.8	· 16	20.0	20.1	18.2	· 12
Skotland.....	20.0	19.0	17.0	· 12	20.1	19.5	18.4	· 8
Irland.....	18.3	18.2	17.0	· 2	17.8	17.9	17.5	· 2
Frankrig.....	22.4	22.3	20.4	· 9	22.0	21.0	18.7	· 15
Italien.....	28.2	26.2	22.4	· 20	28.0	25.5	20.9	· 27
Østerrig.....	30.3	28.1	24.0	· 18	30.5	28.0	24.5	· 20

eller efter den, der er beregnet paa Grundlag af Standard-Fordelingen. Selv Frankrig beholder paa det nærmeste sin Plads i Rækken, og Grunden hertil er den, at den dobbelte Abnormitet i den franske Befolkning's Aldersfordeling influerer paa Dødelighedskvotienten i modsat Retning; der er forholdsvis faa Børn og mange Gamle, men da baade de yngste og de ældste Aldersgrupper have høj Dødelighed, neutraliseres Virkningen af den abnorme Aldersfordeling delvis.

*) For Norge, Belgien og Skotland 1896—1904, for Schweiz og Østerrig 1896—1903.

Kun for enkelte Lande (Sverrig, Frankrig, Italien) giver Standard-Beregningen en væsentlig større Nedgang i Dødeligheden fra Periodens første Tiaar til det sidste, end den summariske Beregning. Der er altsaa i disse Lande foregaaet Forskydninger i Befolkningens S sammensætning, saaledes at Grupper med stor Dødelighed ere blevne relativt stærkere end før. Hvilke disse Grupper ere, lader sig let paavise ved en Undersøgelse af Fordelingen efter Alder og Køn. Saaledes finder man for Sverrigs Vedkommende følgende Forholdstal:

Fordelingen af 10000 Indbyggere i Sverrig:			
Mænd:	Aar 1880	Aar 1900	Forskel
0—14 Aar	1647	1648	+ 1
15—64 —	2955	2859	÷ 96
65 Aar og derover	250	372	+ 122
Mænd	4852	4879	+ 27
Kvinder:			
0—14 Aar	1612	1599	÷ 13
15—64 —	3197	3058	÷ 139
65 Aar og derover	339	464	+ 125
Kvinder	5148	5121	÷ 27
Tilsammen	10000	10000	0

Det ses, at medens de yngste Aldersgrupper indtil 14 Aar vare omtrent lige stærkt repræsenterede i 1880 og 1900, ere de ældste Grupper fra 65 Aar og opefter voksede paa Mellemgruppernes Bekostning. Aldersfordelingen er altsaa som Helhed bleven ugunstigere.

For Frankrigs Vedkommende stiller Forholdet sig noget anderledes. Her er der foregaaet en betydelig relativ Udtynding af de Aldersgrupper, der have den mindste Dødelighed, nemlig Grupperne fra 5 til 24 Aar.

Disse Grupper omfattede i 1881 3518 af hver 10000 Indbyggere, men i 1901 kun 3357, altsaa en Tilbagegang af 161 pr. 10000. Det er denne Forskydning, der bevirker, at den summariske Dødelighedskvotient for 1896—1905 kun bliver 9 pCt. lavere end for 1876—85, medens Forskellen er 15 pCt., naar Standardfordelingen lægges til Grund for Beregningen.

Saa længe det alene drejer sig om at paavise og maale den i den sidste Menneskealder stedfundne Nedgang i Dødeligheden, er Statistikeren forholdsvis vel hjulpen. Langt vanskeligere bliver Opgaven, naar man vil trænge dybere ind i Emnet og udrede Aarsagerne. Her er det foreliggende statistiske Materiale — om end ingenlunde sparsomt — saa spredt og uensartet, at ethvert Forsøg paa at opstille sammenfattende Oversigter maa give utilfredsstillende Resultater. I de fleste Kulturlande har man allerede i mange Aar haft en ret fuldstændig Dødsarsagsstatistik*), men trods det store Arbejde, der baade fra Lægers og Statistikers Side er gjort paa dette Omraade, er det endnu langt fra lykkedes at faa Skik paa dette Statistikkens Smertensbarn. Ved internationale Sammenligninger savnes endnu en fast, ensartet Dødsarsags-Nomenklatur, hvortil kommer, at selve Materialet er af højst uensartet Beskaffenhed, hvad der især vanskeliggør Sammenligninger, der omfatte et længere Tidsrum.

For de vigtigste epidemiske Sygdomme og Infek-

---

*) En af de faa Undtagelser er desværre Danmark, hvor den medicinale Dødsarsagsstatistik, der udarbejdes ved Foranstaltning af Sundhedskollegiet (Statskontoret for Sundhedsvæsen), kun omfatter Bybefolkningen.

tionssygdomme foreligger der dog et nogenlunde brugbart Materiale til en Paavisning i store Træk af disse Sygdommes aftagende Betydning som Dødsårsager.

For os Danske synes den Tid ret fjern, da Kopper var en Sygdom, som befolkningsstatistisk spillede nogen Rolle. Vi havde vel i første Halvdel af Halvfjerdserne en ret stærk Koppeepidemi, der kulminerede med omtrent 400 Dødsfald aarlig i 1872 og 1875, men i de sidste 30 Aar har der ikke hos os været nogen Epidemi af alvorlig Betydning, og Antallet af Dødsfald har siden 1876 kun udgjort 100 ialt. Men i adskillige europæiske Lande vedblev Kopperne endnu langt ind i den Periode, vi her betragte, at kræve deres store aarlige Tribut af Menneskeliv. Saaledes udgjorde det gennemsnitlige aarlige Antal Koppedødsfald for hver Million Indbyggere:

	i Østerrig	i Belgien	i Serbien
1871—75	—	1348	—
1876—80	548	563	—
1881—85	690	318	—
1886—90	438	151	—
1891—95	202	216	1434
1896—1900 ..	55	27	1280
1901—05	—	—	708

Det vil ses, at selv i disse Lande, hvor Kopperne have været forholdsvis stærkt fremherskende i en stor Del af Perioden, er det relative Antal Dødsfald nu kun en Brøkdel af tidligere.

Typhoid Feber og exantematisk Typhus er sandsynligvis ofte slet afgrænsede Dødsårsager. (For Danmarks Vedkommende finder man i ældre Medicinalberetninger typhoid Feber opført sammen med

gastrisk Feber; senere er gastrisk Feber udeladt i de obligatoriske Lægeanmeldelser). For typhoid Feber og Typhus under ét angives det gennemsnitlige aarlige Antal Dødsfald for hver Million Indbyggere i første Halvdel af Halvfjerdserne, i sidste Halvdel af Firserne og i sidste Halvdel af Halvfemserne omtrent saaledes: i Norge henholdsvis 240, 100 og 70, i Sverrig 470, 230, 150, i Belgien 860, 400, 260, i England-Wales 460, 190, 170, i Skotland 630, 220 og 170.

Intermitterende Febre (Malaria) har indenfor Europa i den her omhandlede Periode kun i Italien spillet en nævneværdig Rolle som Dødsårsag. Det gennemsnitlige aarlige Antal Dødsfald er beregnet til ca. 600 pr. Mill. Indbyggere i Slutningen af Firserne, nu omtrent halvt saa mange.

For en Række smitsomme Børnesygdomme er Antallet af aarlige Dødsfald i flere Lande i Løbet af 20—30 Aar gaaet ned til en Fjerdedel eller mindre. Dette gælder saaledes Mæslinger, Skarlagensfeber, Kighoste og ikke mindst Diphteritis og Strubehoste, se omstaaende Tal (øverst Side 315).

Tallene for Diphteritis og Croup kunne næppe sammenlignes fra Land til Land, da disse Sygdomme ofte afgrænses forskelligt i de forskellige Lande (Angina, falsk Strubehoste osv.). Men den betydelige Nedgang i Antallet af Dødsfald, der skyldes disse Sygdomsgrupper, er i hvert Fald uomtvistelig.

Der er maaske intet Omraade af Dødsårsagsstatistikken, der frembyder saa store Vanskeligheder for Sammenligninger fra Land til Land og fra Tid til Tid som de tuberkuløse Sygdomme. Rent bortset fra, at et stort og stærkt varierende Antal Tuberkulose-

Gennemsnitligt aarligt Antal Dødsfald
for hver Million Indbyggere:

	Mæslinger og Skarlagensfeber		Kighoste		Diphtheritis og Croup	
	1871	1901	1871	1901	1871	1901
	-75	-05	-75	-05	-75	-05
Danmark (Bybefolkn.) ¹⁾	656	273	403	352	329	310
Sverrig ²⁾	565	1310	200	195	370	439
Finland ^{2) 3)}	1667	1324	—	—	—	—
Preussen ³⁾	936	541	558	364	1537	401
Schweiz ³⁾	481	148	212	201	504	212
Nederlandene ³⁾	353	397	355	214	248	162
Belgien ²⁾	1153	620	729	480	982	271
England-Wales.....	1132	564	499	309	121	226
Skotland ²⁾	1426	601	557	508	607	212
Irland.....	729	203	326	239	360	144
Østerrig ^{2) 3)}	1119	920	1139	523	—	—

¹⁾ 1895—99.   ²⁾ 1896—1900.   ³⁾ 1876—80.

Dødsfald ikke blive registrerede som saadanne, er den herskende Praksis med Hensyn til Adskillelsen mellem de forskellige Sygdomme i Aandedrætsorganerne overordentlig uensartet og vekslende fra det ene Tidspunkt til det andet. Her skal derfor kun nævnes nogle faa Tal, der maa antages i store Træk at illustrere Nedgangen i Tuberkulose-Dødsfaldenes Antal i de sidste 30 Aar. Det gennemsnitlige aarlige Antal Dødsfald af Lungesvindst, tuberkuløs Hjernebetændelse samt Tuberkulose i andre Organer angives pr. Mill. Indbyggere saaledes: i Finland for 30 Aar siden ca. 4100, nu ca. 2700, i Preussen henholdsvis ca. 3200 og 1900, i Schweiz ca. 2000 og 1800, i Belgien ca. 3400 og 2500, i England-Wales ca 3000 og 2800, i Skotland ca. 3600 og 2300, i Irland ca. 2500 og 2700, i Østrig ca. 3800 og 3400.

— Nedgangen i Dødeligheden i den sidste Menneskealder kan selvfølgelig ikke forklares alene ved en Henvisning til, at de epidemiske Sygdomme nu kræve langt færre Menneskeliv end før. Overhovedet giver Dødsårsags-Statistikken ikke paa dette Punkt nogen fyldestgørende Forklaring — i det højeste kun en Art Illustration. Den aftagende Dødelighed er et Resultat af en Mængde forskellige Årsager, af Tidens almindelige sociale og hygiejniske Fremskridt: den stigende Benyttelse af Lægehjælp ogsaa i de ubemidlede Befolkningslag *), den stærke Udvikling af Hospitalsvæsenet **), de talrige Forbedringer paa Bolighygiejnens Omraade, Kontrol med Levnedsmidler, Vandforsynings- og Kloakanlæg, den stigende Sans for Renlighed (støttet gennem Skolebade o. l. Indretninger), det stigende Maadehold overfor Nydelsen af Alkohol, o. s. fr., — og sidst, men ikke mindst: den stigende Velstand. †)

*) Antallet af ubemidlede Medlemmer i de anerkendte Sygekasser i Danmark er i de 14 Aar fra 1893—1906 steget fra 116000 til 516000.

***) Af samtlige Dødsfald i København forefaldt i 1896 ca. 35 pCt. paa Sygehuse, i 1906 ca. 46 pCt.

†) Ogsaa Årsager af helt anden Karakter maatte nævnes, hvis man vilde være udtømmende. Det bør saaledes bl. a. erindres, at den synkende Fødselshyppighed paavirker Børnedødeligheden i nedadgaaende Retning — ikke blot saaledes at de færre Fødsler giver et mindre Antal Individuer i de yngste Aldersklasser, men saaledes at selve Levesandsynligheden stiger. Det er først af Rubin og Westergaard, senere gennem en omfattende Undersøgelse af Statens statistiske Bureau paa Grundlag af Folketællingsmaterialet af 1901, paavist, at Børnedødeligheden indenfor et Søkendekuld er des større, jo talrigere Kullet er, og at den Forøgelse af Børnedødeligheden, der er en Følge af, at Børneslokken er stor, virker des stærkere, jo kortere Ægteskabet har varet, d. v. s. jo mere intensiv Børneavlen har været. (Marcus Rubin og Harald Wester-

Trods alt, hvad der saaledes kan anføres til Forklaring af den aftagende Dødelighed, har Bevægelsen dog navnlig i de sidste 10—15 Aar været saa voldsom, at den saa at sige har vendt op og ned paa tilvante og overleverede Forestillinger. At der, trods Befolkningens jævne Vækst, inden for visse Aldersgrupper i en Række af Aar kun dør halvt saa mange (eller endnu færre) end tidligere, det er et Fænomen, som man absolut ikke har været — og ikke kunnet være — forberedt paa; ja det er gaaet saa vidt, at den lave Dødelighedsprocent i Danmark i de seneste Aar endog fra sagkyndig Side er bleven mødt med Tvivl overfor Rigtigheden af det statistiske Grundlag, hvorpaa den er beregnet.

I Anledning af, at Danmarks Dødelighedskvotient i 1906 naaede Lavmaalet 13.5 Promille imod 15.6 Promille i Gennemsnit for Tiaaret 1896—1905, skriver Dr. Otto Ammon: »Diese Zahlen müssen das höchste Erstaunen erregen. Sie sind ganz ausserordentlich niedrig, und das Sinken um 2.0 pro mille in der neuesten Nachweisung gegenüber dem vorhergehenden Jahrzehnt geht an die Grenzen der Möglichkeit. Ich muss gestehen, dass ich ... mich zu einer Nachprüfung des dänischen Sterbekoeffizienten gedrungen fühlte.«*) Uagtet det ved denne »Nachprüfung« ikke lykkes Forf. at paavise noget mistænkeligt i de til Grund liggende Tal, bliver han dog ved sit: »Trotzdem

gaard: »Ægteskabsstatistik paa Grundlag af den sociale Lagdeling«. Kbh. 1890. — »Ægteskabs-Statistik«, Statistiske Meddelelser, 4. Række, 18. Bind, 1. Hæfte. Udg. af Statens statistiske Bureau. Kbh. 1905).

*) Dr. Otto Ammon: Der Sterbekoeffizient in Dänemark. (Politisch-Anthropologische Revue, April 1908).

bleibt das im Eingang gesagte bestehen: dass Sterbekoeffizienten von 15.6 kaum, und von 13.6 nicht denkbar erscheinen, weil sich unmögliche Folgerungen für die durchschnittliche Lebensdauer ergeben«. Fejlen ligger imidlertid ikke i Tallene, men hos Dr. Ammon selv, idet han gaar ud fra, at der til en Dødelighedskvotient af 13.6 p. m. svarer en gennemsnitlig Levealder af den reciproke Værdi af dette Tal, altsaa $1000 : 13.6 = 73.5$ Aar. Dr. K. A. Wieth-Knudsen, som udførligt har imødegaaet Dr. Ammons Kritik, gør meget rigtigt opmærksom paa, at dette Regnestykke kun holder Stik under den Forudsætning, at Befolkningen er stillestaaende, saaledes at Antallet af Døde i hver Aldersklasse nøje svarer til Antallet af Individuer, der rykker op i Aldersklassen.*)

Dr. Ammons Skepsis overfor den lave Dødelighed i Danmark — en Skepsis, som Forfatteren af nærværende Artikel iøvrigt ogsaa har mødt paa dansk Grund — hænger utvivlsomt sammen med en urigtig Forestilling om, at der maa findes en af Naturforholdene betinget fast Mindstegrænse for Dødeligheden. Ældre Tidens Statistikere have gentagne Gange beskæftiget sig med at udfinde, hvor denne Grænse ligger**); i Nutiden erkender man, at Grænsen ikke lader

*) K. A. Wieth-Knudsen: »Sterbekoeffizient und biologischer Fortschritt. (Politisch-Anthropologische Revue, Maj 1908). — I »Samfundsproduktionen« (1. Del, S. 79) anvender Prof. Scharling under Benævnelsen »den almindelige Levetid« det samme lidet nyttige, ja — som det fremgaar af ovenstaaende — vildledende Begreb, Dødelighedskvotientens reciproke Værdi.

***) J. G. Hoffmann: »Über die Versuche, die mittlere Dauer des menschlichen Lebens sowohl von der Geburt als vom Eintritt in besondere Altersstufen ab zu berechnen«. (Sammlung klei-

sig paavise, men gaar dog vedblivende ud fra, at den er tilstede. Saaledes hedder det hos Dr. Paul Mombert*): »Durch die Natur sind der Verminderung der Sterblichkeit fest bestimmte Grenzen gezogen, über welche hinaus eine weitere Verringerung ausgeschlossen ist ... Wo diese untere Grenze liegt, lässt sich natürlich nicht bestimmen. Das für die meisten Staaten noch ein sehr groszer Spielraum vorhanden ist, zeigt die geringe Sterblichkeit der skandinavischen Länder; sank doch diejenige Norwegens im Jahre 1902 auf 13.8 ‰.«

Det forekommer os, at denne Forestilling om en fast Minimumsgrænse for Dødeligheden er urimelig. Enten er den en Omskrivning af den banale Sandhed, at alle Mennesker skulle dø, eller ogsaa bygger den paa Forudsætningen om Tilstedeværelsen af bestemte Grænser for Udviklingen og Forbedringen af de sociale og hygiejniske Levevilkaar; i første Tilfælde er den ganske vist rigtig, men overflødig, i sidstnævnte er den utvivlsomt urigtig.

Det maa indrømmes, at den nuværende Dødelighed (og især Børnedødeligheden) i de skandinaviske Lande er forbløffende lav. Men suspekte er Tallene ikke, det fremgaar formentlig med tilstrækkelig Tydelighed af de sammenlignende Oversigter, der ere anførte i Begyndelsen af denne Artikel. Det er paavist, at Nedgangen i Dødeligheden er et almindeligt

nerer Schriften staatswirtschaftlichen Inhalts, Berlin 1843). Wappäus: »Allgemeine Bevölkerungsstatistik«, Leipzig 1859, I, S. 231; cit. hos Dr. Paul Mombert: »Studien zur Bevölkerungsbewegung in Deutschland«, Karlsruhe 1907.

*) Se det i ovenstaaende Note anf. Værk, Side 12—13.

Fænomen, at Bevægelsen er indtraadt omtrent samtidig i alle Lande, og at Nedgangen, absolut set, er mindst i de Lande, hvor Dødelighedens Niveau i Forvejen var lavt. En smukkere indbyrdes Bekræftelse af Tallene end den, der her foreligger, kan næppe tænkes.